

באורים

בניגוד לדעת המלך, שאין קיום לעם ישראל בלי הארץ והמקדש, מלמד החבר שלעם ישראל יש כוח עמידה עצמי שאיננו תלוי בשום גורם חיצוני. הארץ והמקדש אמנם בונים ומחזקים את היכולת הרוחנית של העם, ולכן בחסרונם עם ישראל נחשב כחולה אנוש. אכן, בדרך הטבע לא נראה שתהיה לו תקומה לאומית, בדומה לעמים אחרים שגלות עבורים פירושה כליה והתבוללות. אבל הקיום של עם ישראל הוא על טבעי, וכמו שהטבע הלאומי שלו הוא אלוהי, כך גם ההיסטוריה הלאומית שלו. ישנה ברית בין הקב"ה לעם ישראל, שמשמעותה קשר אמיתי בינו לבין עם ישראל, ובשל כך הקב"ה ידאג להישרדות הקשר בכל מצב. החבר מתאר שלושה מרכיבים של ברית: א. מצוות המילה והשבת. ב. ברית עם האבות. ג. ברית התורה, שיש בה מסר כפול: מצד אחד יש השגחה של שכו ועונש, ואז היה מקום לחשוב שבמקרה שהעם יחטא הוא יאבד. מצד שני, התורה עצמה מתבטאת בכך שבמקרה של עונש, לא תהיה כליה ואבדון, אלא עם ישראל ישוב לעצמו ולאוצרו. החבר נותן פרשנות לפרשת 'הנה ישכיל עבדי' (ישעיה נב - נג), שאיננה עוסקת בעבד יחיד, אלא בעבד ציבורי לאומי, דהיינו העם כולו. בפרשייה הזו מתוארת שפלות ומסכנות נוראה של העם בגלותו, ואת פליאת הגויים לעתיד כשעם ישראל ייגאל ויעלה לגדולה. הגויים יסבירו את המהפך הזה בכך, שעם ישראל באמת לא היה אשם במצבו, וכי הוא לא נענש על חטאיו שלו אלא על חטאי אחרים, ולכן יש לסבל שלו קצבה. המלך משתומם על פרשנות החבר לפרשייה הזו, שהרי גלוי ומפורש לאורך ספרי הנביאים שעם ישראל גולה וסובל בגלל חטאיו שלו. החבר מחדש לו, שאכן למרות חטאי העם, נכון יהיה לומר שבעצם האומות אשמות בכך, כיוון שהיחס בין ישראל לאומות הוא כיחס הלב לאיברי הגוף.

הרחבות

1. פירושים בחזון יחזקאל

והוא מקנה לה מדרך נס ויציאָה מַגְדֵּר הַטֵּבַע, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַפְּתוּב: "הַתְּחִיִּינָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה". החבר בדבריו מסביר למלך כוזר שאיננו במדרגת מת כי אם במדרגת החולה האנוש אשר נתיאשו הרופאים מלרפאו, והרי זה כחזון העצמות היבשות שמופיע ביחזקאל. המלבי"ם, בפירושו על נבואה זו, משרטט שני כיווני פירוש. דרך פשט ודרך משל ומליצה. על דרך הפשט, מדברת הנבואה על תחיית המתים, כל המתים בגולה יקומו מקברותיהם ויבואו לארץ ישראל. ועל דרך המליצה, שהמשיל את האומה לגוויה, שנראית כעצמות יבשות שאין בהם רוח. וניבא שנקום מקברינו, שהוא הגלות, ונעלה לארץ ישראל [יחזקאל לו, יא; עיין במפרשים שם].

2. מדוע חזון העצמות היבשות אינו מסמל מוות מוחלט?

החבר טוען שאין עם ישראל במדרגת מת אלא במדרגת חולה אנוש, ולדוגמה הוא מביא את חזון העצמות היבשות שביחזקאל. הדבר צריך בירור כיוון שעצמות יבשות מסמלות מוות. הרב קוק זצ"ל, בספרו עין-א"ה מסביר זאת: "עצמות נקראו בשמן על שבהן נצטמצם כוח החיים עצום מאוד אלא שההרגשה שבהן מעוטה, ובשעה שכבר אפס כוח החיים הטבעיים מכל הגוויה עודנו שוכן בעצמות" [עין-א"ה, ברכות א, פרק ה', ס"ג. עמ' 146].

3. התחייה העצמות

במקומות רבים הרב צבי-יהודה אמר שהגיע זמן התחייה של העצמות היבשות'. כך למשל בשיחה לפרשת ואתחנן: "הגיע זמן התחייה, חזון יחזקאל של תחיית העצמות היבשות. 'התחייה העצמות האלה? חוזרים החיים לכל בית ישראל...' [שיחות הרצי"ה, ואתחנן, סדרה ב, להפטר].

שאלות לדין

מהי המשמעות לכך שהקב"ה כרת ברית עם עם ישראל?
כשריה"ל כותב 'שאינו אנו במדרגת המת', איזו תפיסה הוא בא לשלול?

לד אָמַר הַחֶבֶר: וְאַל תַּחֲשֹׁב כִּי סִינְיָי לְדַבְּרֶךָ הוּא הוֹדָאָה מִמְּנִי שֶׁאֲנַחְנוּ בְּמִדְרַגַּת הַמֵּתִים, אֲלֵא יֵשׁ לָנוּ דְבִקּוּת בְּעֵנֵן הָאֱלֹהִי הַהוּא בְּמִצְוֹת אֲשֶׁר שָׁם אוֹתָן חֲבוּר בִּינֵנוּ וּבֵינֵנוּ, פְּמִיָּלָה, שֶׁאָמַר בָּהּ: "וְהִיְתָה בְרִיתִי בִּבְשָׂרְכֶם לְבְרִית עוֹלָם", וְהַשְּׂבָת, שֶׁאָמַר בָּהּ: "כִּי אוֹת הִיא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם", מִלְּבַד בְּרִית אָבוֹת, וּבְרִית הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר חִבְּנוּ בָּהּ פְּעַם אַחַת בְּחוּרָב וּשְׂנֵיָה בְּעֶרְבֹת מוֹאָב, עִם הַגָּמוּל וְהַעֲנָשׁ הַכְּרוּכִים בָּהּ בְּפָרְשַׁת "כִּי תוֹלִיד בְּנִים וּבְנֵי בְנִים" וְגו', וּמָה שֶׁנִּכְלַל בָּהּ מֵאֲמָרוֹ יִתְעַלָּה "אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם" וְגו', "כִּי אֵל רַחוּם ה' אֱלֹהֶיךָ" וְגו', וְכִמוֹ פְּרֻשַׁת "וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֶיךָ וְגו' וְשִׁבַּת עַד ה' אֱלֹהֶיךָ" וְגו', וְשִׁירַת הָאֲזִינוּ, וְזוֹלַת זָה.

וְאִין אָנוּ בְּמִדְרַגַּת הַמֵּתִים, אֲבָל אֲנַחְנוּ בְּמִדְרַגַּת הַחֹלָה הָאֲנוּשׁ שֶׁהִתְיַאֲשׁוּ הַרֹפְאִים מִרְפּוֹאָתוֹ, וְהוּא מְקַנֵּה לָהּ מִדְרָךְ נֶס וְיִצְיָאָה מִגְדֵּר הַטֵּבַע, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַפְּתוּב: "הַתְּחִיִּינָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה", וְכַמְשָׁל הַנְּשֵׂא בְ"הִנֵּה יִשְׁכִּיל עַבְדִּי" בְּאֲמָרוֹ: "לֹא תֵאָר לֹו וְלֹא הִדְר", "וּיְכַמְסֶתֶר פָּנָיִם מִמְּנֵנוּ", רְצוּנוֹ לֹאֹמַר, שֶׁהוּא מִצַּד פְּעוּר הַחִיצוֹנִיּוֹת וְרַע הַמְרָאָה בְּמִדְרַגַּת הַדְּבָרִים הַמְטַנְפִּים אֲשֶׁר בּוֹחַל הָאָדָם לְהִסְתַּפֵּל בָּהֶם וּמִסְתִּיר פְּנָיו מֵהֶם, "נִבְזָה וְחִדַּל אִישִׁים אִישׁ מִכָּאֲבוֹת וַיִּדְוַע חֲלִי".

לֵה אָמַר הַפְּתוּרִי: וְאִיךְ יִהְיֶה זֶה מְשָׁל לְיִשְׂרָאֵל, וְהוּא אוֹמַר: "אֲכֹן חֲלִינוּ הוּא נְשֵׂא", וְיִשְׂרָאֵל לֹא חָל בָּהֶם מֵה שֶׁחָל אֲלָא בְּעוֹנוֹתֵיהֶם.

לֹו אָמַר הַחֶבֶר: יִשְׂרָאֵל בְּאֲמוֹת בְּמִדְרַגַּת הַלֵּב בְּאִיבְרִים, רַב חֲלָיִים מִקְלָם וְרַב בְּרִיאוֹת מִקְלָם.

לֹו אָמַר הַפְּתוּרִי: הוֹסֵף לִי בְּאוּר.

מדרגת ישראל בגלות

ב'הנה ישכיל עבדי' - [ישעיה פרק נ"ג]. אכן חולינו הוא נשא - משמעות הפסוק שהוא מקבל עליו את המחלות של אחרים. מה שחל - הפורענות והצרות. הלב באברים - כמו הלב שמזרים חיים לאברים.

